

STILDRAG HOS VÅRA FRANKOTECKEN VIII

MÅLARE OCH GRAFIKER SOM FRIMÄRKSTECKNARE UNDER 50- OCH 60-TALEN

av Gilbert Svenson

I en serie av kampanjer som anbefallts av FN till frimärksutgivning har Sverige deltagit i några: Världsflyktingåret 1959—60, Anti-hungerkampanjen 1963, Teleunionens 100-årsjubileum 1965 och ILO:s 50-årsjubileum 1969.

Frimärkena i två valörer 35 öre rosa och 50 öre violett för Anti-hungerkampanjen 1963 tecknades av *Vera Nilsson* (1888—) under mottot »Mätta de hungrande Sverige». Det är bara utropstecknet som saknas för att denna slogan skall verka som en uppmaning. Vera Nilsson är kanske svensk konsts mest utpräglade och geniala expressionist. Hennes föreställande måleri fick på 40-talet en mera abstrakt prägel och i en monumental-målning »Händer» (1954) i Djurgårdsskolan i Eskilstuna föregreps det motiv, som hon valde för frimärkena — händer som griper efter brödkakan — eller om man så vill en solsymbol med de tre sädesaxen, som var FAO-kampanjens internationella märke. Det finns en uttrycksfull rytm av rörelse av växande i kontrasten mellan de kraftiga vita händerna och de avmagrade svarta. Frimärkena tillhör konstnärligt våra intressantaste och gravyren av Cz Slania följer kongenialt Vera Nilssons intentioner.

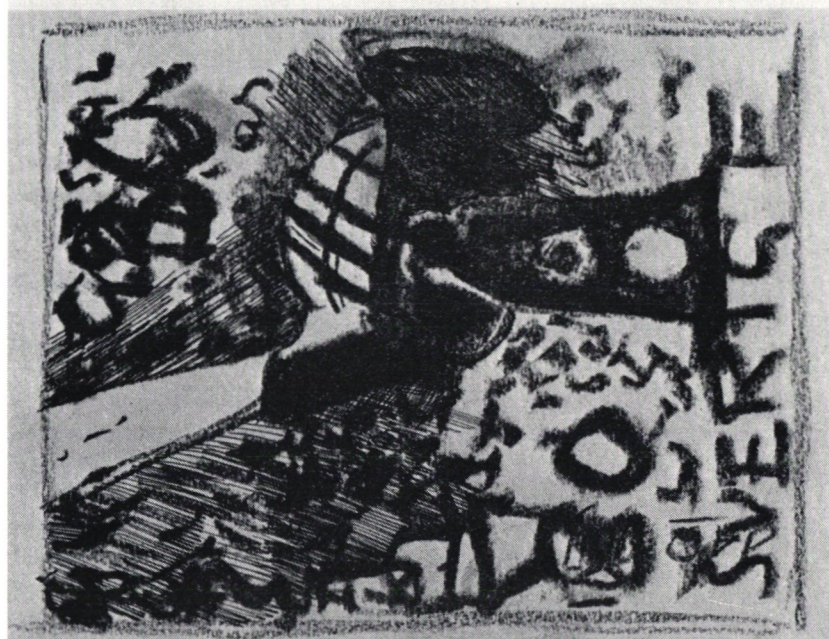
1963
Anti-hunger
Vera Nilsson
Slania

Vid Götstålsjubileet 1958 utsågs professor *Sven Erixson* (1899—) till frimärkstecknare. Som väntat uttryckte han sig helt måleriskt. Han låter gnistregnet från den gamla götstålsugnen, inte olik en urtidsfågel lösa upp bokstäver och siffror, ja till och med frimärkets yttermarginaler. På alla tidigare svenska frimärken hade ramen varit tabu. I Postmuseum finns en bevarad skiss i svartkrita där kompositionen i stort redan är klar. På originalteckningen i tusch är det bara texten som har ändrats så, att den i stället avtecknar sig med papperets vita mot teckningen. Sven Erixson valde färgerna, stålblått för valören 30 öre och rostbrunt för valören 170 öre utan tvivel som symboler för ståltillverkningen. Den utomordentligt och känsligt utförda gravyren visar Arne Wallhorn på höjden av sitt konstnärskap. Wallhorn är lyrikern bland de svenska frimärksgravörerna.

1958
Götstålet
Sven Erixson
Wallhorn



Vera Nilsson »Mätta de hungrande».



Sven Erixon Göstålet svartkrita och tusch.

1959
Vattenfall
Tor Hörlin
Ewert

1959 firades 50-årsjubileet av Vattenfall med frimärken tecknade av *Tor Hörlin* (1899—) 90 öre och av *Lennart Gram* 30 öre¹. Hörlin valde att i sina båda förslagsteckningar i *Olle Hjortzbergs* efterföljd låta text och siffror dominera bilytan. Som förebild valdes kraftstationen i Näm-forsen, som är en vattenkraftsstation med dammbyggnad. Hörlin var en av företrädarna för den svenska purismen redan på 20-talet. Som frimärks-tecknare skapade han här något som närmast är ett varumärke. Frimärks-bilden fick också genom gravyren — som var *Sven Ewerts* sista — ett torrt lite schematiskt drag². Hörlin gjorde också ett förslag till den andra valören med bild av en kraftledning.



Tor Hörlin Vattenfall. Det liggande formatet utfördes som frimärke i valören 90 öre.

¹ Jfr sid. 113.

² *Sven Ewert* (1895—1959) var anställd som frimärksgravör hos Postverket från år 1928. Se även *Posttryckaren* 1963 sid. 112, 1964 sid. 71 ff och 1965 sid. 138.

År 1962 kom det en nyhet i svensk frimärksutgivning »Svenska byggnadsminnen», från början ett arbetsnamn för dessa frimärken men litet onödigt kom texten att stå kvar som en etikett på de första serierna, en belastning av bilden, som så småningom försvann¹.

För 1963 års serie valdes motivet »Linnés Hammarby» efter en teckning av professor *Hilding Linnqvist* (1891—). Man kan knappast tänka sig någon konstnär som bättre än Hilding Linnqvist skulle kunna ta till vara det litet romantiskt museala drag, som kännetecknar Hammarby. Till och med Linné själv får vara med på bilden där han promenerar i trädgården framför huvudbyggnaden. Liksom X-et avstod Linnqvist från att omge teckningen med en ramlinje. Frammärket har därför ett öppet nästan »löst» drag, som är kännetecknande för 60-talets Linnqvist. Gravvynen för de båda valörerna 20 öre orange och 50 öre grön gjordes av Slania².

1963
Hammarby
Hilding
Linnqvist
Slania

Den 6 juni 1955 utkom det två frimärken i trefärgsoffset med anledning av 50-årsminnet av den 1905 stadfästa nya svenska flaggan — utan unionsmärke och i de nya ljusare färgerna.

1955
Flaggan
Olle Olsson-
Hagalund
(Esselte)

Frimärksteckningen (målningen) gjordes av *Olle Olsson-Hagalund* (1904 —) som skildrar flaggan som ett »fönster» med gult kors och blå gardin inom en ganska stramt tecknad ram. I ramens övre list är valör-siffran dubblerad på ömse sidor om en kunglig krona. Ett par skisser till de båda valörerna 10 och 15 öre har en festivitas och färgfriskhet som är typisk för Hagalund³. Esseltes tryck är striktare men samtidigt litet torrare än konstnärens utkast. I den svenska frimärksproduktionen var dessa frimärken något helt nytt, som förebådade det sena 60-talets produktion av flerfärgsmärken i olika tryckförfaranden⁴.

100-årsminnet av Franz Berwalds (1796—1868) död firades med frimärken i två valörer.

1968
Berwald
Sven Erik
Skawonius
Gutschmidt

Sven Erik Skawonius (1908—) som 1967 hade ritat det vackra frimärket i valören 7 kronor med Gripsholms slott var mästare också till

¹ På Stig Åsbergs Visbyfrimärken 1965 flyttades denna text utanför själva frimärksbilden.

² En nyhet var att från denna serie *alla* tillfällighetsfrimärken försågs med åretal i nedre marginalen i allmänhet placerat mellan tecknarens och gravörens signaturer.

³ Dessa är bevarade i Postmuseum.

⁴ 1967 beställdes serien »Finska nybyggare» hos Finlands Banks Sadeltryckeri i Helsingfors, tryckt i flerfärgstryck.



Hilding Linnqvist Hammarby Carl von Linné.



Olle Olsson-Hagalund Målade skisser och renritad teckning för valören 10 öre Flaggan.



Seen Erik Skawonius Franz Berwald.

Berwaldfrimärkena¹. Kompositörens profilporträtt i silhuett är central-motiv mellan ett notblad och en violin. Upptill finns hans autograf. Valören 35 öre trycktes i färgerna svart och rött medan valören 2 kronor trycktes i tre färger svart, blått och gult. Berwaldmärkena är alltigenom originella och tillhör 60-talets vackraste. Den vårdade gravyren utfördes av Heinz Gutschmidt.

Lennart Gram (1910—) tecknade valören 30 öre blå i serien vid Vattenfalls 50-årsjubileum 1959². Det visar en stiliserad 380 kW-ledning mot abstrakt tecknade moln. Det blev en ovanligt frisk och spänstig teckning som graverades av Arne Wallhorn. Den friska blå färgen gör också att detta frimärke blivit ett av våra »renaste».

1959
Vattenfall
Lennart
Gram
Wallhorn



Lennart Gram Vattenfall högspänningsledning.

Vid 200-årsminnet av Jonas Alströmers död 1961 utgavs det frimärken i valörerna 15 öre lilabrun och 90 öre grönbå. Tecknare var Nisse Zetterberg (1910—) vilken som förlaga använde en porträttbyst utförd av Pierre Hubert L'Archevêque (1733—1778).

1961
Alströmer
Nisse Zet-
terberg
Slania

¹ Gripsholmsfrimärket presenteras i en kommande artikel i Postryttaren under rubrik »Stildrag etc, arkitektur och konst som motiv på moderna svenska frimärken».

² Jfr sid. 108 valören 90 öre.



Nisse Zetterberg Jonas Alströmer, förslagsteckning och frimärke.

Alströmer är placerad framför en interiör av en textilfabrik från Frihetstiden. En nyhet var att Zetterberg krympte texten särskilt för ordet Sverige och valörsiffrorna. Detta grepp kom senare att användas av flera konstnärer t. ex. Vera Nilsson, X-et och Philip von Schantz (Representationsreformen 1966). Därigenom blev själva bildfältet större och kunde utnyttjas bättre något som särskilt »målarna» bland våra frimärkstecknare tycks ha eftersträvat¹. Gravyren till Alströmerfrimärkena gjordes av Cz Slania.

Att Sjöräddningssällskapets 50-årsjubileum firades med särskilda frimärken berodde på ett privat initiativ från Göteborg². Uppgiften att teckna dessa frimärken gavs åt den kände Göteborgsgrafikern *Torsten Billman* (1909—) som var känd för sina utmärkta sjöfartsbilder³. Billman var den förste svenske frimärkstecknaren som vågade samla ihop både valörsiffrorna och ordet Sverige inom en relativt begränsad kvadratisk yta. Därigenom fick han rätt stort utrymme för bildberättelsen. Denna visar däcket på det nödställda fartyget i förgrunden och räddningskryssaren som närmar sig i dramatiskt skummande vågor över fartyget. Naturligtvis valde konstnären havsblått till den mest använda 30-öres valören och som kontrast till detta röd färg för valören 140 öre⁴. Sven Ewert graverade dessa frimärken.

1957
Sjöräddningssällskapet
Torsten Billman
Ewert

Det svenska postverket kom 1959 i en akut kris när det gällde frimärksgravörer. Sven Ewerts sista frimärke (Vattenfall 90 öre) utkom i januari månad och på sommaren samma år avled han efter en tids sjukdom. Det blev därför omöjligt för Arne Wallhorn, som efterträdde Ewert som chefsgravör att ensam hinna med årets relativt digra program. Czeslaw Slania hade anlitats som frimärksgravör redan år 1959 och han anställdes av svenska postverket 1960 och debuterade med Zorn-frimärket (18/2)⁵.

1959
Domänverket
Sven Ljungberg
Birger Ekholm

Gravyren till Domänverksfrimärkena med anledning av 100-årsjubileet måste därför beställas i Finland. Den utfördes av *Birger Ekholm* som var knuten till Finlands Banks Sedeltryckeri och som graverat en rad finska frimärken.

Ekholm graverade de båda valörerna 30 öre grön och 140 öre rödbrun efter teckningar av *Sven Ljungberg* (1913—). Den lägre valören visar

¹ Detta var emellertid ett brott mot den tradition, som hade skapats av främst Olle Hjortzberg. Se även *Posttryttaren* 1963 sid. 112.

² Förslagsställare var fru Margareta Hansson.

³ Billman gjorde bl. a. illustrationerna till Harry Martinsons *Nomad* (1943).

⁴ Ett tiotal skisser till serien *Sjöräddningssällskapet* finns bevarade i Postmuseum.

⁵ Se även *Posttryttaren* 1968 s. 78 och Gilbert Svenson, Czeslaw Slanias polska gravyr-
arbeten i *Svensk Filatelistisk Tidskrift* 1960 s. 299.



Torsten Billman Skisser till Sjörräddningssällskapet.

ett skogsparti med välvårdad tallskog och tre spirande plantor i förgrunden. Högvalören visar ett liknande skogsparti samt en skogsarbetare som just har fällt en furu. Till serien gjorde Ljungberg ett 20-tal förslags-teckningar, som alla är bevarade i Postmuseum. Fyra av dem visas här tillsammans med de godkända teckningarna. På den ena har dock gjorts en smärre förändring av figuren.

1960
Skytte-
väsendet
Ljungberg
Wallhorn-
Slania

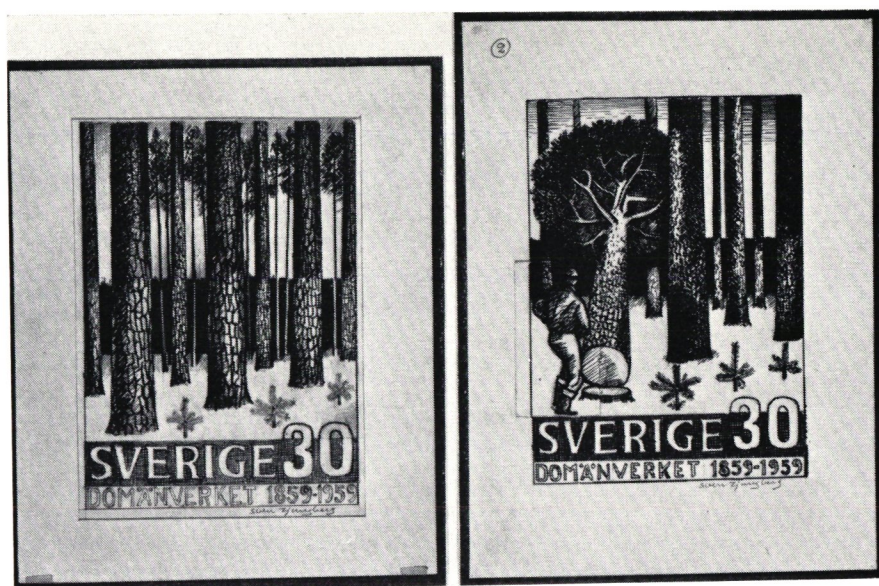
Sven Ljungberg anlidades också 1960 för de båda frimärkena med anledning av det Frivilliga skytteväsendets 100-årsjubileum. Även denna gång utgavs två motiv: 15 öre röd som visar en modern skarpskyttebana och 90 öre grönbå som föreställer en skytteparad på 1860-talet med en officer till häst i Carl XV:e-tidens uniform. Lågvalören graverades av Wallhorn och högvalören av Slania.



Torsten Billman, Sjöräddningssällskapet. Gravyren har knappast tagit till vara dramatiken hos originalteckningen. Texten ändrades.



Sven Ljungberg Förslagsteckningar i tusch till Domänverket.



Sven Ljungberg Originalteckningar till Domänverket.

Konstnären *Lars Norrman* (1915—) var ingen debutant som frimärkstecknare när han 1957 gjorde förslag till frimärken som skulle utges 1958 med anledning av 10-årsjubileet av den s. k. helikopterposten i skärgården¹. Bildidén är säker och en aning humoristisk. Den visar en väl påpälsad kvinnlig stationsmästare ute i skärgården som vinkar mot en inflygande helikopter. Vid den låga horisonten ser man snöhöljda kobbar och isvidder. Norrman valde att göra sin teckning summariskt kraftfull mot det vita papperet. För en utländsk publik verkar nog detta mycket svenska frimärke en aning exotiskt. Arne Wallhorn som graverade frimärket gjorde det kanske en aning mera schematiskt än Norrmans teckning förtjänar.

1958
Helikopter-
post
Lars Norr-
man
Wallhorn

I februari 1963 utkom två frimärken 25 öre grön och 170 öre blå vid Ishockey-VM i Stockholm. De är tecknade av *Gösta Kriland* (1917—). Kriland gjorde ett par suggestiva förslag, det ena visar en målvakt i aktion, det andra en spelare i en häftig men välbalanserad rörelse. Som frimärksförlaga valdes den senare teckningen som utan vidare kan räknas till en av de allra bästa inom motivområdet vintersport. De isigt rena

1963
VM is-
hockey
Gösta Kri-
land
Slania

¹ Se även Postryttaren 1967 s. 114 och 126.



Sven Ljungberg Skisser i tusch till Frivilliga skytteväsendet.



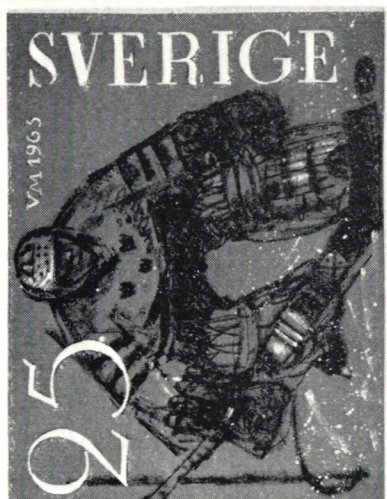
Sven Ljungberg Frivilliga skytteväsendet 15 öre.



Sven Ljungberg Frivilliga skytteväsendet skiss och originalteckning till valören 90 öre.



Lars Norrman Helikopterpost skiss och originalteckning.



Gösta Kriland Skisser till VM Ishockey 1963.



*Gösta Kriland Originalteckning och frimärke i valören 170 VM Ishockey.
Gravör Slania.*

men dekorativa färgerna var säkert också symboliskt valda. Slania gjorde en kraftfull gravyr som på ett utmärkt sätt understryker Krilands teckning.

1968 fick Kriland ett nytt uppdrag som frimärkstecknare, också nu gällde det ett sportmotiv för VM i orientering som på hösten det året ägde rum i trakten av Linköping. Trots att det ännu en gång blev konstnärsparet Kriland-Slania som stod för dessa frimärken kan de ändå betecknas som ett misslyckande. Teckningen var illustrationsmässigt lös och har också andra svagheter. Men därtill kommer att färgerna, som är nästan banalt fula i violett och brunt för valören 40 öre och violett och grönt för valören 2.80 kronor, tyvärr också innebar ett misslyckande rent trycktekniskt. Krilands »grepp» att låta ordet Sverige och valörsiffrorna få bakgrundens färg gjorde dessutom texten mycket svårläslig.

1968
VM Orientering
Kriland
Slania

Fredrika Bremer firades 1965 med anledning av 100-årsminnet av hennes död med två frimärken i valörerna 25 öre violett och 3 kronor olivgrön. Teckningen i nysaklig stil gjordes av Reinhold Ljunggren (1920

1965
Fredrika
Bremer
Reinhold
Ljunggren
Gutschmidt



Gösta Kriland Skisser till VM i orientering 1968.



Gösta Kriland VM i orientering 1968. Originalteckning och frimärke 40 öre.

—) efter ett porträtt av Olof Johan Södermark (1790—1848). Man valde alltså ett ungdomsporträtt av Fredrika Bremer. Som hyllning för hennes verksamhet insattes årtalen 1801—1865 inom två korslagda lagerkvistar. Texten grupperades klart och redigt i den vänstra bilddelen och porträttet placerades i den högra. Frimärket vill vara och är också något av en 1800-talspastisch. Den vackra detaljgravvyren gjordes av Heinz Gutschmidt.

1960
Världsflykting-
året
Randi
Fischer-
Gill
Wallhorn

Vid FN:s kampanj med anledning av Världsflyktingåret 1959—60 hade man som symbol bestämt ett stiliserat träd som är uppryckt med rötterna. *Randi Fisher-Gill* (1920—) använde trädet som centralmotiv på det frimärke i valören 20 öre brun som hon utförde¹.

Redan på ett par skisser i tusch hade hon kompositionen som närmast är av vad Hjortzberg brukade kalla »stämpeltyp» färdig. Trädet är omgivet av en ring i vilken man finner stiliserade fåglar i flykt. Till höger finns ordet Sverige i den vertikala ramen och längst ner står ordet Världsflyktingåret. Årtalen 1959—1960 flyttades på en av skisserna till nedre delen av ringen. Bakgrunden delades i fyra fält som vart och ett har olika streck- eller punktmönster. Frimärket som fick en uttalad stramhet graverades av Arne Wallhorn.

1962
Lokal-
brev-
bäringen
Pierre
Olofsson
Slania

Det kom att dröja nära tio år innan *Pierre Olofsson* (1921—) som tillsammans med Karl Axel Pehrson hade tecknat den märkliga serien för Telejubileet (1953) fick ett nytt uppdrag som frimärkskonstnär².

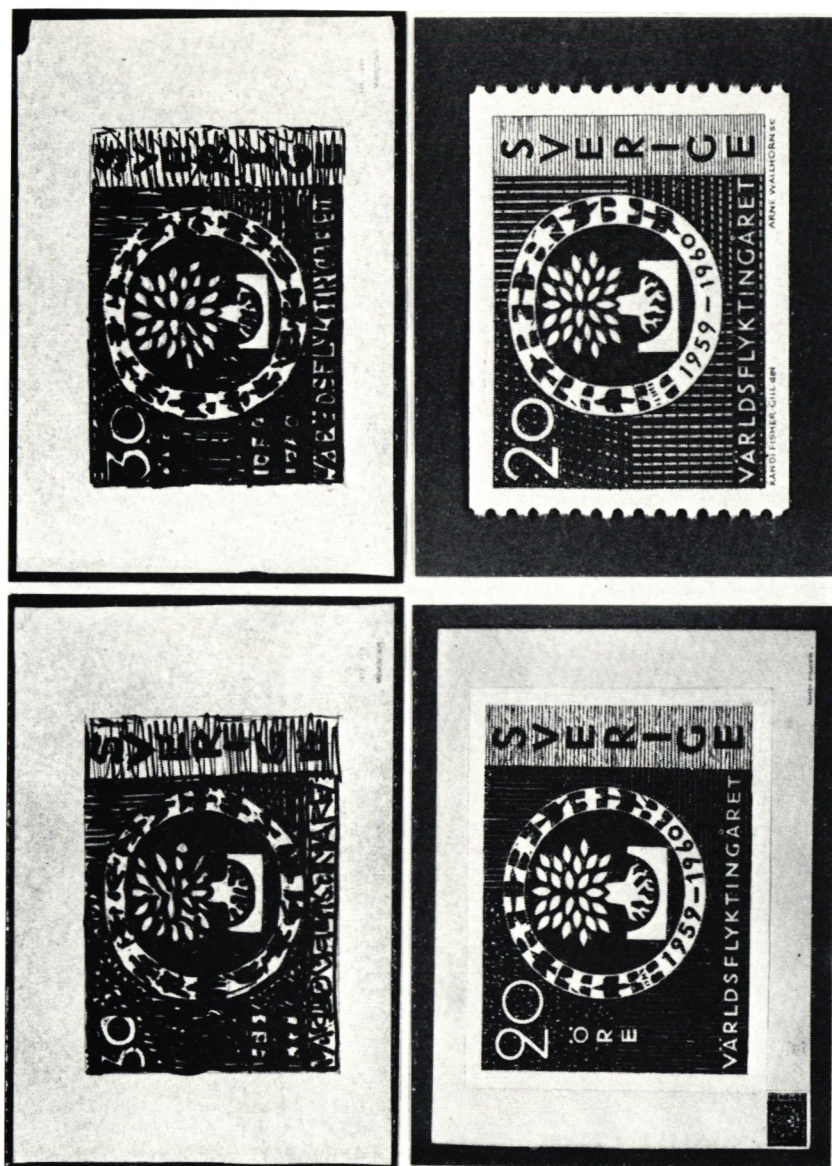
1962 var det 100 år sedan lokalbrevbäring infördes i ett antal svenska städer. Olofsson hade tillsammans med ett par andra konstnärer lämnat förslag till frimärksteckningen. I stället för att teckna en konventionell brevbärare valde han att visa brevbärarens fotsteg som är tecknade diagonalt över bildfältet. På de triangelformade fälten visar han till vänster ett hundraårigt och till höger ett modernt emblem för brevbäraremössa. Frimärkena fick därför en ytdekorativ karaktär av lugn enkelhet. Märkena utkom i valörerna 30 öre lila och 1.70 kr röd. Själva texten renritades av Karl-Erik Forsberg. Gravyren gjordes mjukt och vackert av Cz Slania.

¹ Valören 40 öre i samma serie tecknades av Kerstin Abram-Nilsson, se s. 144.

² Se *Posttryttaren* 1967, s. 119—125.



*Reinhold Ljunggren Fredrika Bremer originalteckning och frimärke 25 öre.
Gravyr Gutschmidt.*



*Randi Fischer Gill. Världsflyktingåret 1960. Skisser, förslagsteckning och frimärke
20 öre. Gravyr Wallhorn.*

På förslag av Torsten Althin som då tillhörde Postverkets konst- och programråd för nya frimärken utgavs 1963 två frimärken i valörerna 50 öre svart och 1.05 kr gul med temat »Ingenjörskonst och industri». Olofssons komposition påminner något om den han använde för Lokalbrevbäringsfrimärkena året före. Som symboler för dessa temata använde han följande internationellt välkända tecken, från vänster i övre raden: järn, elektroindustri, arkitektur (passaren), vattenkraft, bly och skogsindustri samt i undre raden: svavel (kemisk industri), guld, koppar och verkstadsindustri (Polhemshjulet). På skissen till detta frimärke har konstnären råkat vända trianglarna åt fel håll på tecknen för vattenkraft och svavel, men detta rättades av den noggranne frimärksgravören Heinz Gutschmidt, som med dessa frimärken debuterade som svensk frimärksgravör¹.

1963
Ingenjörskonst
Industri
Olofsson
Gutschmidt

Pierre Olofsson utförde sitt förslag till EFTA-frimärke (1967) i ett abstrakt dekorativt manér. Bildytan visar de fyra bokstäverna EFTA delade på två rader och tecknade dekorativt mot den ljusare fonden. Under denna text skymtar man siffrorna 60 som rundade och i sammanhanget vackra kontraster mot den mera kubiskt formade texten. Otursamt nog för konstnären råkade emellertid utlandsportot att höjas från 60 till 70 öre innan frimärkena hann komma ut. Detta spolierade i viss mån konstnärens bildidé men tiden var alltför knapp för att en ny frimärksteckning skulle hinnas med. Frammärket trycktes i varmt orangeröd färg och det var liksom det föregående graverat av Heinz Gutschmidt.

1967
EFTA
Olofsson
Gutschmidt

1965 hade Postverkets frimärkstryckeri blivit utrustat med en ny tryckpress som även möjliggjorde tryck av stålgraverade frimärken i flera färger². I tre färger trycktes propagandafrimärkena med anledning av högertrafikens införande i Sverige den 3.9.1967. Olofsson stod för teckningen till valörerna 35 öre med mittfält i svart och gul färg och med blå ram samt 45 öre svart och gul med grön ram. Olofsson använde det för Sverige helt nya långsmala och liggande formatet för att kunna visa en bred asfalterad väg med vita trafikmarkeringar. Vägen med omgivande landskap är sedd genom en bilruta där man också skymtar ratten, som en tunn båge över ordet Sverige. Liksom i sina övriga frimärksteckningar var Pierre Olofsson helt originell. Gravyren till dem gjordes av Majvor Franzén³.

1967
Högertrafik
Olofsson
Majvor Franzén

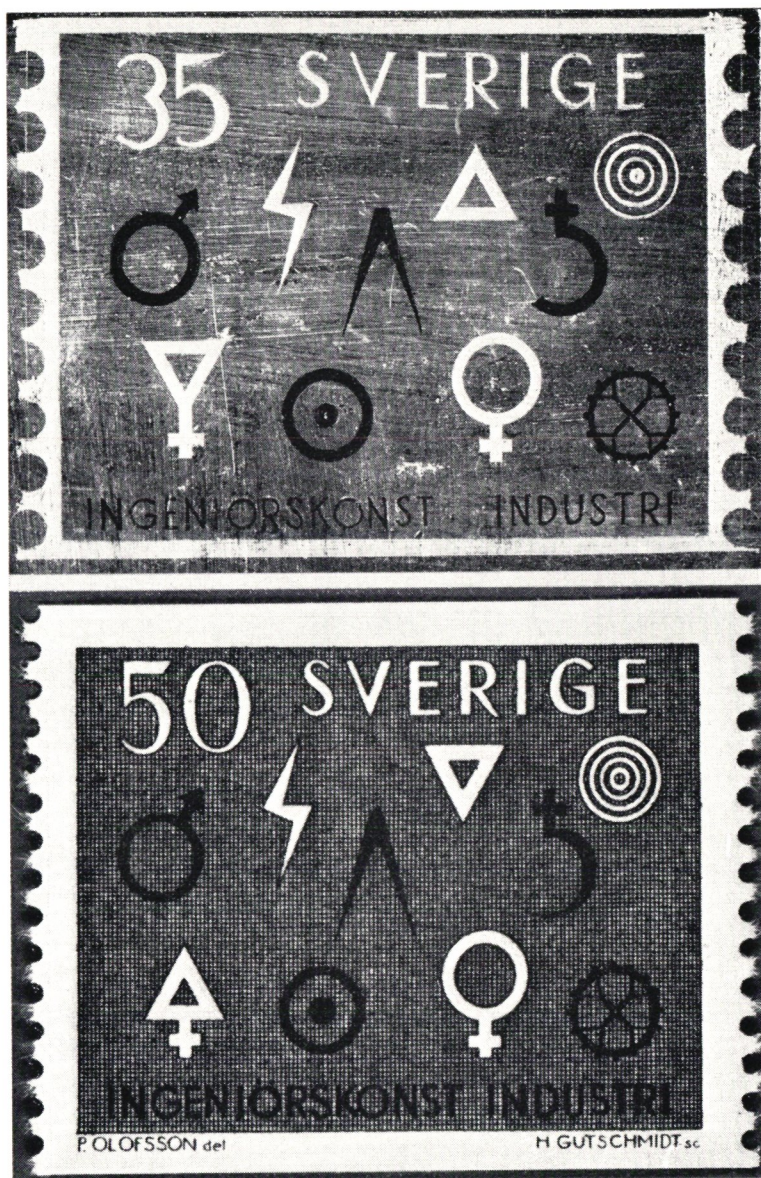
¹ Se Postryttaren 1968, s. 96.

² Början gjordes med det 17.5.1965 utgivna bruksfrimärket i valören 20 öre, jfr s. 141.

³ Majvor Franzén (född 1938) anställdes som den första kvinnliga frimärksgravören av Postverket år 1966.



*Pierre Olofsson Lokalbrevbärningen 1962. Originalteckning och frimärke 30 öre.
Texten ändrades, Gravyr Slania.*



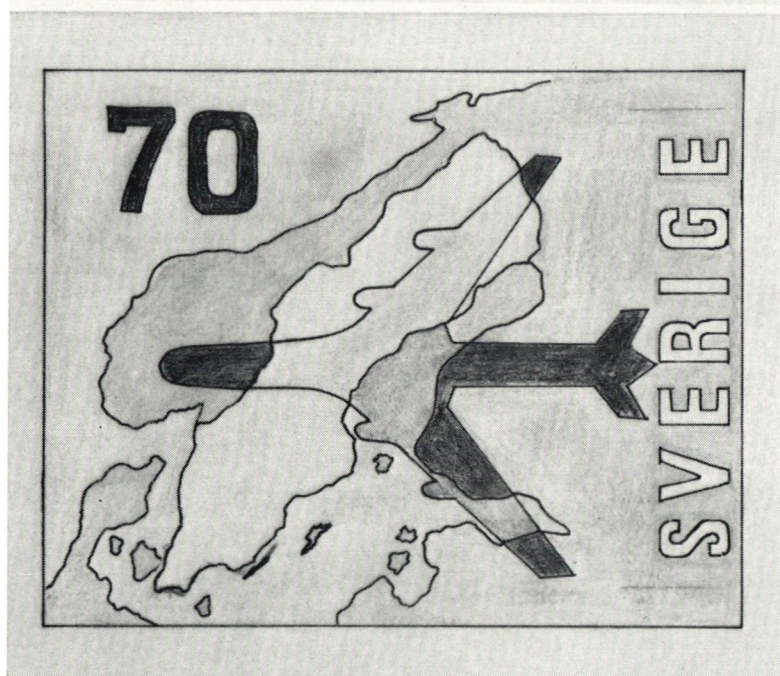
Pierre Olofsson Ingenjörskonst och Industri 1963. Originalteckning och frimärke 50 öre. Obs de korrigerade tecknen. Gravyr Gutschmidt.



*Pierre Olofsson. Efta. Förslagsteckning och utgivet frimärke i valören 70 öre.
Gravör Gutschmidt.*



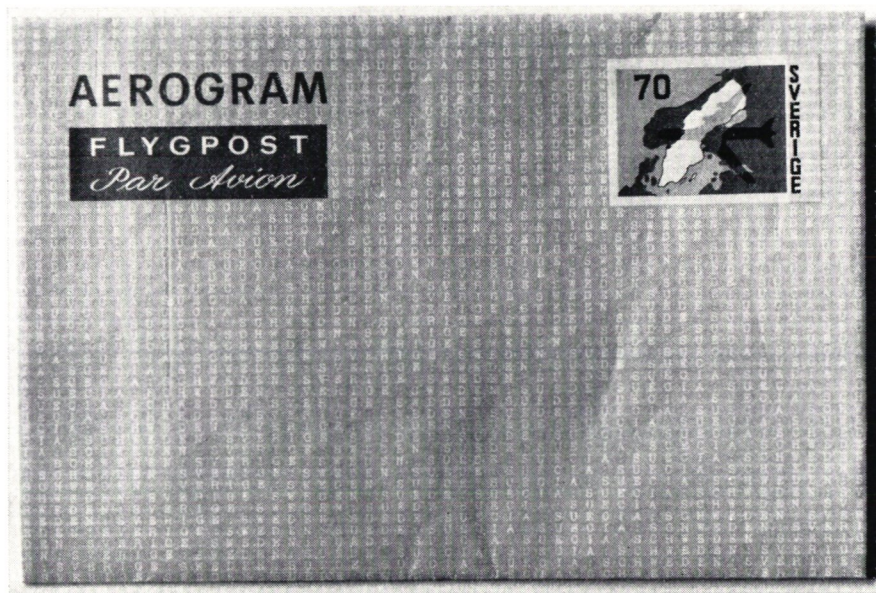
Pierre Olofsson Högertrafik. Förslagsstickning med ratten till höger, ramförslag, originalteckning och frimärke 35 öre. Gravyr Fränzen.



Pierre Olofsson. Aerogram Förslagsteckningar till frankotecknet 1966.

Sveriges första av Postverket tryckta *aerogram* i valören 70 öre (postpris 80 öre) utgavs den 4.6.1968. Valörstämpeln visar en Nordenkarta med Sverige i vitt — trycket är för övrigt blått och svart — som överflygs av ett stiliserat reoplan av typ DC-8.¹ Teckningen till detta aerogram gjordes av Pierre Olofsson redan år 1966. Trycket utfördes av Esselte-pac AB.

1968
Aerogram
70 öre
Olofsson
(Esselte)



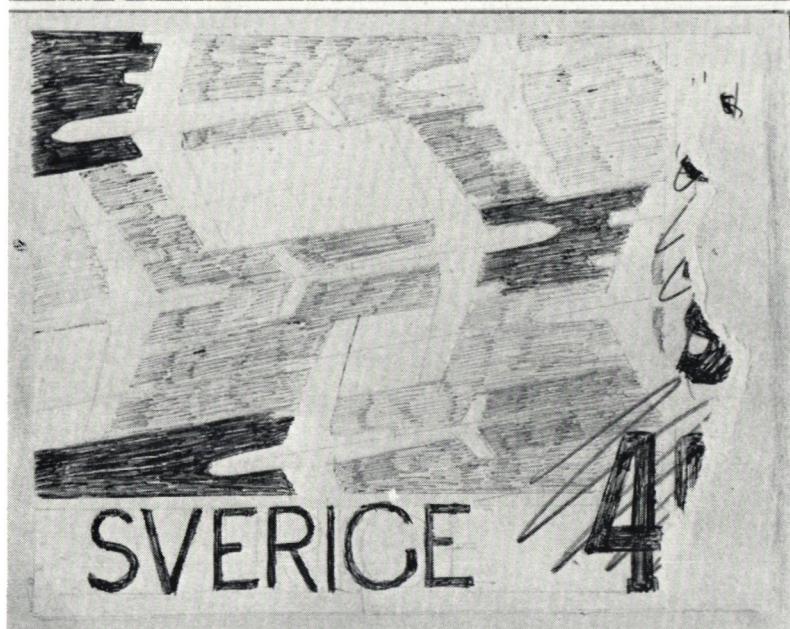
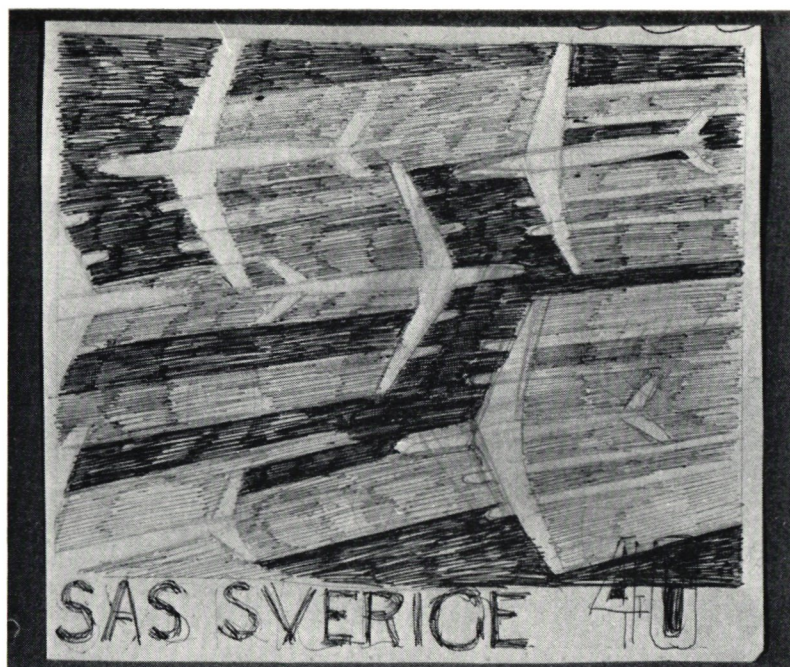
Pierre Olofsson Aerogram 1968. Tryck Esselte.

Det hör inte alls till det vanliga att Postverket ger ut frimärken vid 10-årsjubileer. Men Helikopterposten 1958 var ett sådant exempel². Ett annat exempel var SAS 10-årsjubileum 1961. SAS befann sig i slutet av 50-talet i en ekonomisk kris och för att hjälpa bolaget, som till 50 % ägs gemensamt av Danmark, Norge och Sverige, beslöt dessa länders postverk att ge ut särskilda frimärken med gemensamt motiv, vilka skulle ge ökad good will åt SAS. Dessa frimärken tecknades av *Philip von Schantz* (1928 —). De första skisserna visar sex flygplan som möts i skilda flygkorridorer. Texten var ännu litet trevande och osäker. På en av de senare skisserna i blyerts har planens antal reducerats till endast ett. Det är en DC-8 som flyger tvärs igenom en molnformation, som har samma riktning

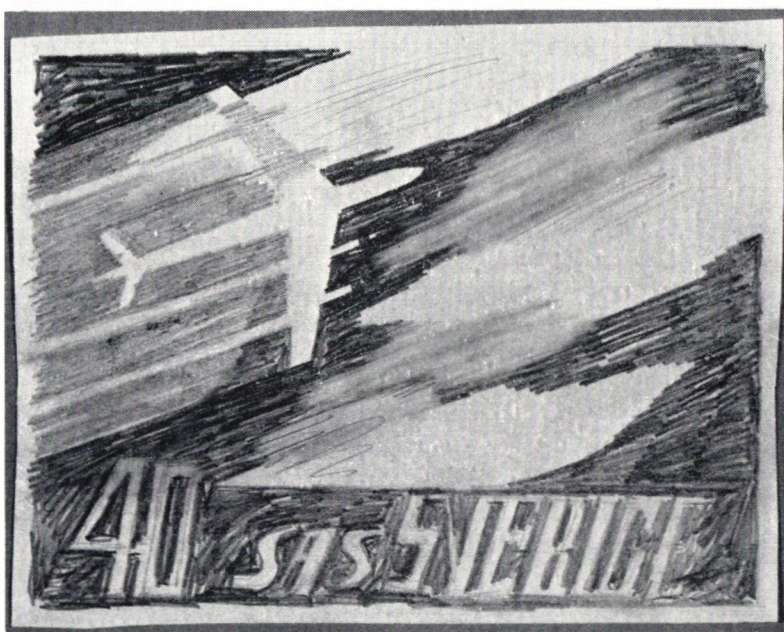
1961
SAS
Philip von
Schantz
Wallhorn

¹ Hjortzbergs Brommafrimärke 1936 visar en liknande bildidé, se Postryttaren 1964, sid 99.

² Se sid. 119 och 123.



Philip von Schantz. SAS skisser 1959.



von Schantz SAS förslagsteckningar.



von Schantz SAS originalteckning och frimärke 40 öre, Gravyr Wallhorn.

— något snett uppåt höger som reaplanet. Detta understryker ytterligare rörelsen. På en följande idéskiss också den i blyerts har planet flyttats till bildens centrum och texten är nu omgrupperad till: »SAS 40 SVERIGE 1950 1960». Årtalen är grupperade över varandra. De lutande bokstäverna och siffrorna hjälper på sitt sätt till att förstärka intrycket av den snabba rörelsen hos planet. Arne Wallhorn graverade både det svenska och det danska frimärket. Det senare har jämförts med det svenska ett mera långsmalt format. Norges SAS-frimärke trycktes i offset medan de båda andra utfördes i stålgravyrtryck.

1965 utgavs som tidigare nämnts Sveriges första tvåfärgade stålsticksfrimärke. Det utkom i valören 20 öre och har motivet posthorn i oregelbundet tapetmönster. Utgivandet av detta frimärke tillgodosåg i viss mån den kritik som hade riktats mot 1951 års siffertyp som dittills hade utkommit i valörerna 5, 10 och 15 öre¹. Den nya frimärksteckningen gjordes av Philip von Schantz som liksom för SAS-märket gjorde några skisser. Kring ett mörkare centrum där man återfinner valörsiffran svävar 10 posthorn i en diagonal komposition. För trycket valdes färgerna grönblixt och gult. För att underlätta tvåfärgstrycket utsparades mellan de olikfärgade fälten ett cirka 0,5 mm brett parti. Slania gjorde den vackra gravyren till dessa frimärken som trycktekniskt lyckades mycket bra.²

1965
Posthorn
20 öre
von Schantz
Slania

ITU, den Internationella teleunionen firade sitt 100-årsjubileum 1965 med frimärken i flera länder. FN hade rekommenderat firandet och som frimärksmotiv eller del därav påbjöd man unionens emblem — en jordglob med ITU framför en blix. Philip von Schantz tecknade dessa märken och valde som bild radiovågor i kosmos, som sänds ut från en antenn. Också i denna teckning visar han sin förkärlek för molninformationer. Därigenom blev dessa frimärken i sin upplösta stil en god företrädare för de nya stil-tendenser som visat sig i konsten på 60-talet. Slania graverade dessa frimärken som utgavs i valörerna 60 öre violett och 1.40 kr indigo.

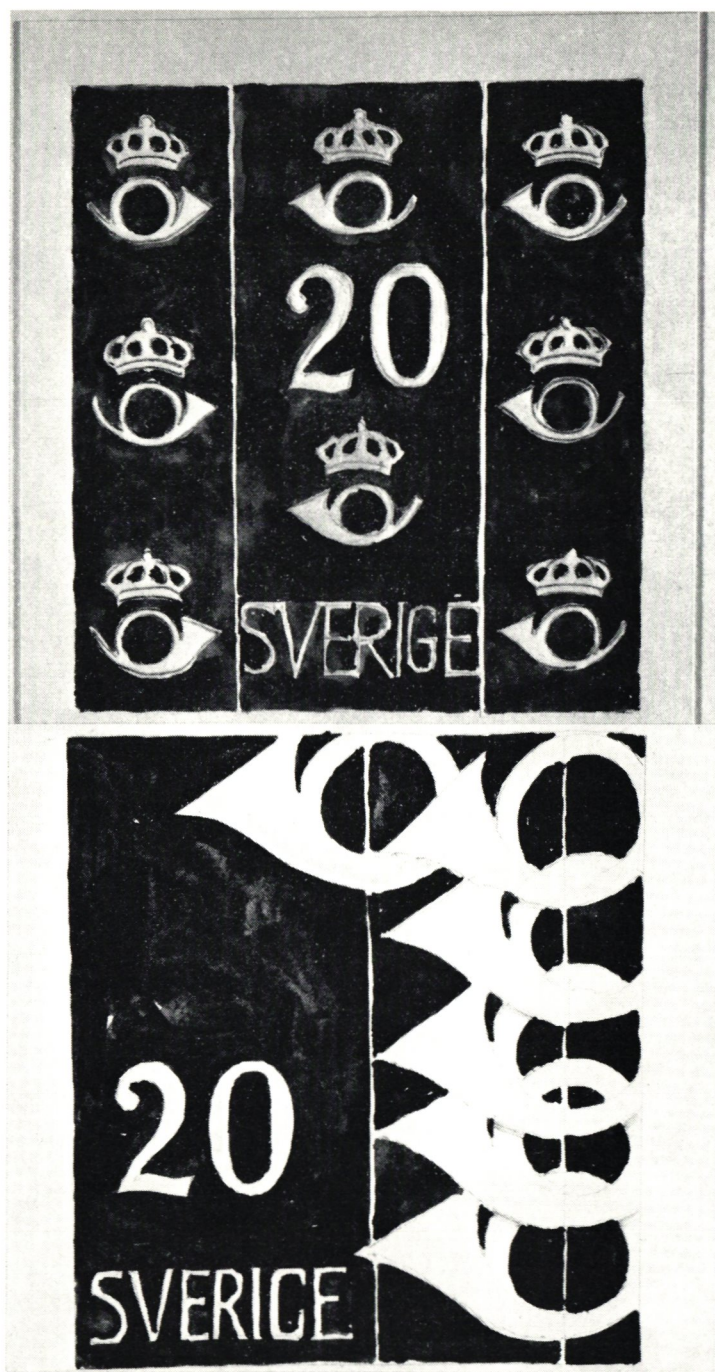
1965
Tele-
unionen
von Schantz
Slania

Det var säkert ganska svårt att finna en lämplig symbol för det abstrakta begreppet Representationsreformen som 1966 firades med frimärken vid 100-årsjubileet. Von Schantz lyckades inte heller utan valde som motiv på frimärkena ett porträtt av Louis de Geer. Han löste upp bilden på ett måleriskt sätt och placerade huvudet mot mörka skyar. Också i detta frimärke röjde konstnären sin förkärlek för moln och molninformationer.

1966
Representations-
reformen
von Schantz
Wallhorn

¹ Se Posttryttaren 1967, s. 110.

² Detta frimärke har i motsats till övriga bruksfrimärken ett årtal under bilden, mellan konstnärssignaturerna.



von Schantz 20 öre 1965. Skisser som visar utvecklingen av posthornsmotivet.



von Schantz 20 öre Förslagsteckning och frimärke. Gravyr Slania.



von Schantz Teleunionen originalteckning och frimärke.

Frimärkena som i sitt utförande inte minst när det gäller gravyren har vissa drag gemensamma med X-ets Götstålsfrimärken, graverades av Arne Wallhorn. Wallhorns gravyr som en smula i sin mjukhet påminner om en akvatint tar fram det bästa hos von Schantz' teckning. Alla von Schantz frimärksteckningar är både originella och helt moderna. Bland 60-talets frimärkskonstnärer är han nog den, som har visat den personligaste och mest enhetliga stilen.¹

1960
Världs-
flykting-
året
Kerstin
Abram-
Nilsson
Slania

Kerstin Abram Nilsson (1931—) har tecknat ett av våra genom tiderna allra vackraste frimärken. Det utgavs 1960 med anledning av Världsflyktingåret 1959—60². Hon har arbetat fritt både med bild och text. Bilden visar en grupp koncentrationslägerfångar, som med sina »fula» ansikten, som liknar masker och klädda i lägermössor är på väg ut mot friheten. Konstnärinnans upprördhet och djupa engagemang har hindrat henne från att teckna bokstäver och siffror på ett konventionellt sätt. Genom att ge varje skrivtecken en individuell primitiv utformning — de påminner nästan om de inskrifter man sett på lägerväggar invid gas-kamrarna — lyckas hon gripa tag i betraktaren och fånga denne för ämnet.

¹ Professor Philip von Schantz knöts år 1968 till Postverkets konstråd för förberedande av nya frimärken.

² Jfr s. 128.



*von Schantz Representationsreformen. Originalmålning och frimärke.
Gravyr Wallhorn.*



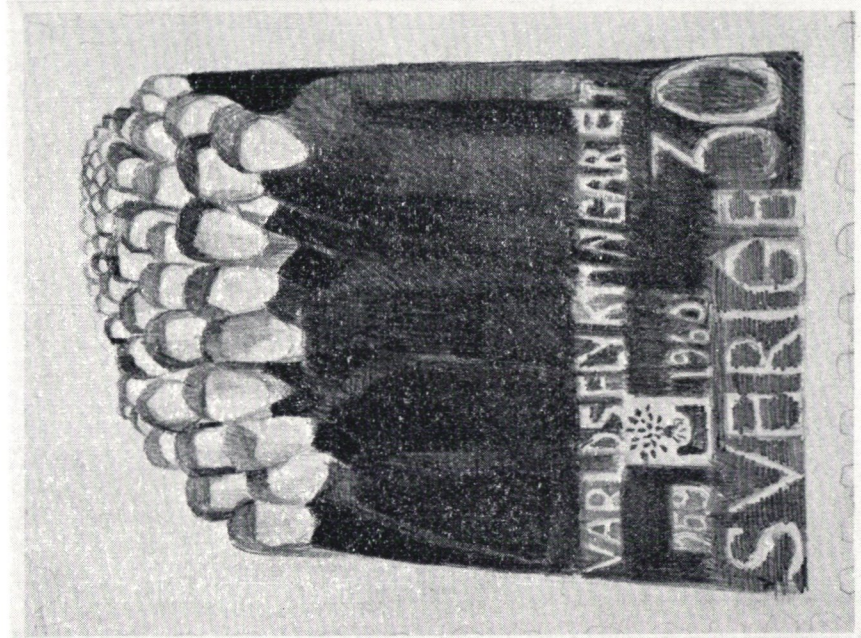
Kerstin Abram-Nilsson. Skisser till Världsflykyngåret 1960. Bilden togs upp på nytt 1968 i teckningen till Kyrkans världsråd.



Kerstin Abram-Nilsson. Världsflyktingåret. Förslagsteckningar i skrapteknik.



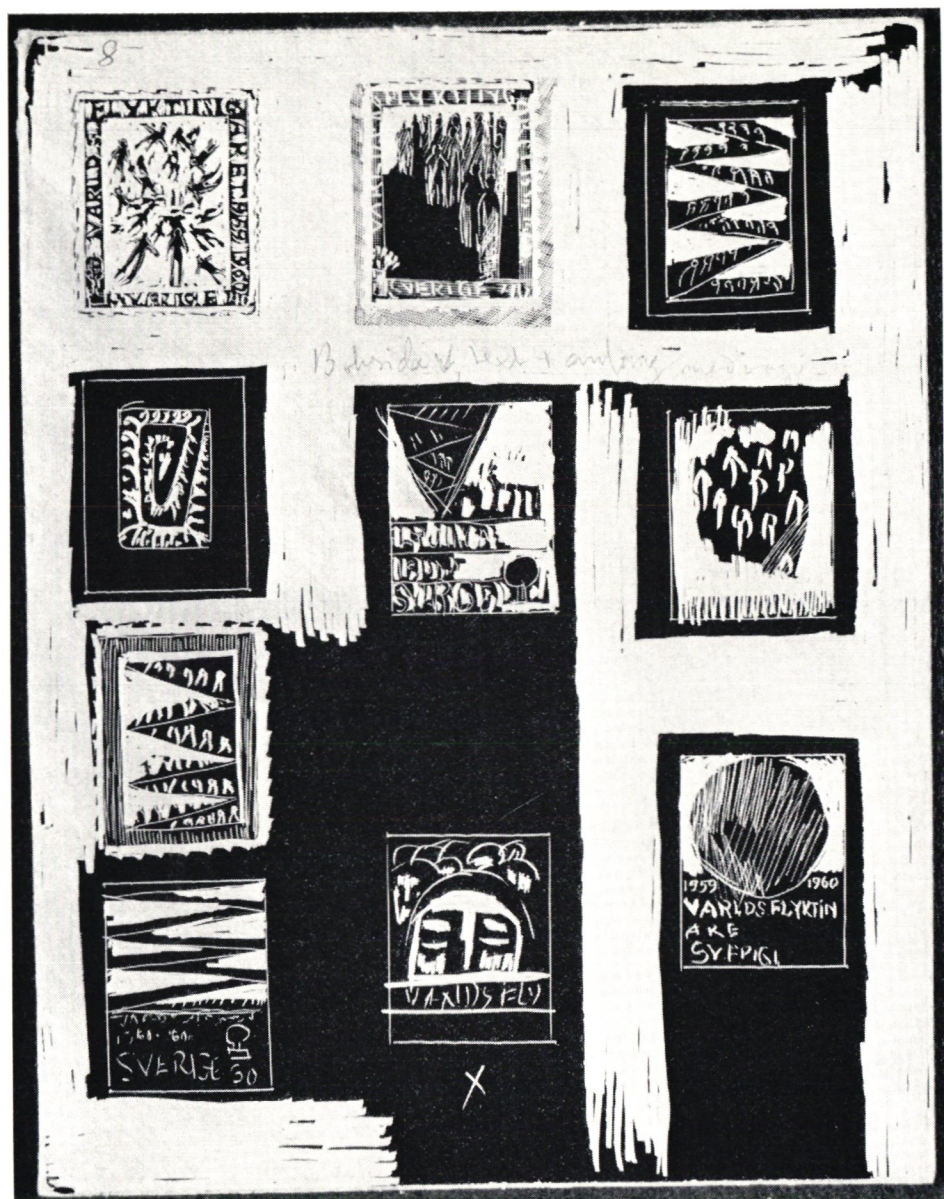
Kerstin Abram-Nilsson, Världsflyktingåret. Förslagsteckningar i skrapteknik.



Kerstin Abram-Nilsson. Världsflyktingåret. Skisser till valören 40 öre.



Kerstin Abram-Nilsson. Originalteckning i skulpturteknik samt frimärke i valören 40 öre, Världsflyktningåret, Gracyn Slania.



Kerstin Abram-Nilsson. Skissblad i skrapteckning till frimärke för Världsflyktingåret.

Bland de mer eller mindre banala motiv som valdes för frimärken över Världsflyktingåret i andra länder utskiljer sig Kerstin Abram Nilssons frimärke. Det valdes också till 1960 års vackraste (the best of the year) frimärke av ett amerikanskt fackorgan¹. Frammärket trycktes i violett-lila färg och gravyren, som står mästerskapet nära, gjordes av Cz Slania.

1968
Kyrkornas
världsråd
Abram-
Nilsson
Franzén

1968 tecknade Kerstin Abram-Nilsson två serier för Postverket. Den ena utkom med anledning av Kyrkornas Världsråds möte i Uppsala 4–19 juli 1968. Den andra utkom vid den svenska folkhögskolans 100-årsminne hösten samma år. För frimärkena till Världskyrkoåret anknöt Kerstin Abram-Nilsson i viss mån till ett par skisser från Världsflyktingåret nära tio år tidigare. Centralmotiv blev ett jordklot och symboliska mänskliga figurer kring detta. På den antagna teckningen finner man Oikoumenes emblem, skeppet som bär upp ett kors. Men bilden har blivit något av en rebus. Den verkar inte olik ett hornprytt troll med pipskägg. Frammärkena utkom i 70 öre lila och 90 öre grönbå. Gravyren gjordes av Majvor Franzén.

1968
Folkhög-
skolan
Abram-
Nilsson
Franzén

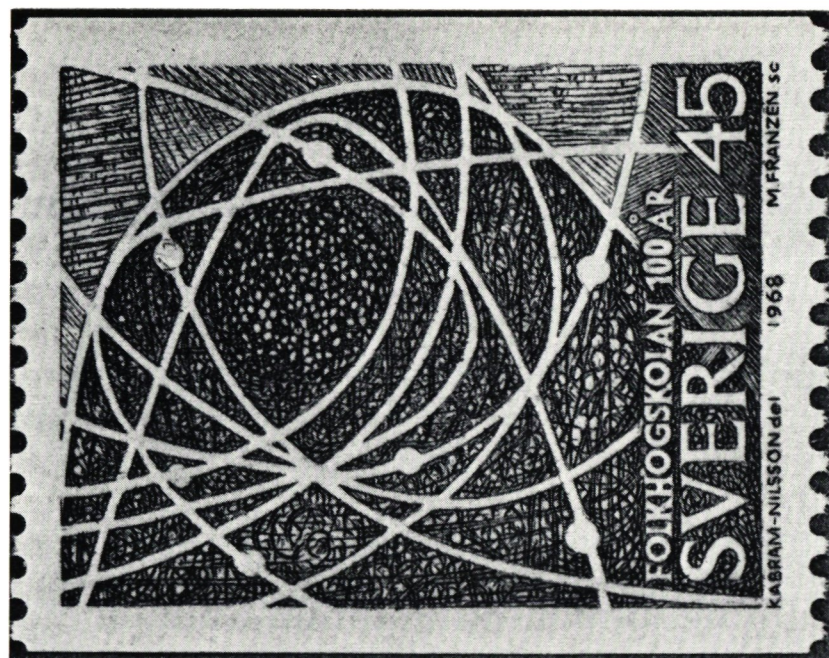
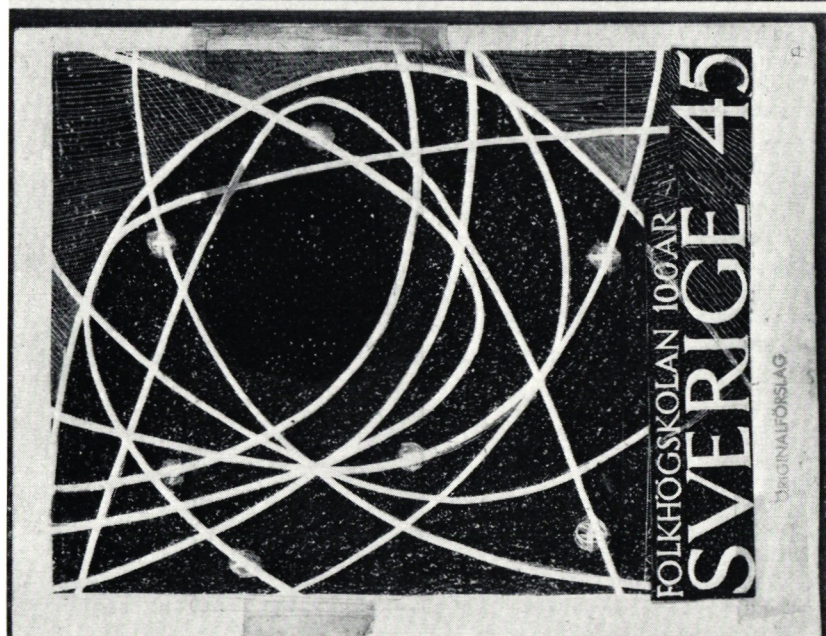
100-årsminnet av den första svenska folkhögskolan firades 1968. I Danmark hade ett liknande jubileum kunnat firas redan 1944 — men då var landet besatt av Nazi-Tyskland och tiden allra minst lämplig för jubileer. Norges första folkhögskola firades med frimärken 1964 som visar porträtten av Herman Anker och Olaus Arvesen, som grundade folkhögskolan Sagetun vid Hamar. I Sverige var folkhögskolan närmast en frukt av att nya kommunallagar antagits 1862 och att representationsreformen genomfördes 1866. Det ansågs att »allmogen» borde fortbilda sig framförallt i lagar och författningar om kommunalt självstyre. Därigenom är den svenska folkhögskolan ganska självständig och har inget direkt inflytande från Grundtvigs motsvarande och äldre rörelse i Danmark.

Kerstin Abram-Nilsson gjorde frimärksteckningen som påminner närmast om satellitbanor i kosmos. Det är alltså en symbolisk teckning som mera knyter an till moderna tankebanor än till den gamla folkhögskolan. Frammärkena utkom i valörerna 45 öre röd och 2 kronor svartblå. I motsats till konstnärinnans övriga frimärken har hon denna gång ritat texten på ett konventionellt och en smula torrt sätt. Liksom föregående serie grave-rades även denna av Majvor Franzén.

¹ Se o. L. Harvey, Sweden's 1960 Refugee Stamp, Stamps 1961 nr 6, s. 219. Samma frimärke valdes av den kände filatelisten Sigurd Tullberg till Sveriges vackraste (PS 1968 nr 2, sid 9).



Kerstin Abram-Nilsson, Kyrkornas världsråd. Originalteckning och frimärke. Gravör Franzen.



Kerstin Abram-Nilsson. Folkhögskolan. Originalteckning och frimärke 45 öre. Gravör Fränzén.